O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SAMARQAND IQTISODIYOT VA SERVIS INSTITUTI

"TASDIQLAYMAN"
Samarqand iqtisodiyot va servis intituti
rektori M.E.Po'latov
_____
«__»_____2023 yil

Ro'yxatga olindi №_____
«30»__08____ 2023 yil

MOLIYAVIY BUXGALTERIYA HISOBI 1
FANINING O'QUV DASTURI

Bilim sohasi: 400 000 – Biznes, boshqaruv va huquq

Ta'lim sohasi: 410 000 – Biznes va boshqaruv

Ta'lim yo'nalishi: 60410100- Buxgalteriya hisobi va audit (tarmoqlar bo'yicha)

Samarqand-2023

Fan/modul kodi FINREP 10	O'quv yili 2023 - 2024	Semestr 3-4	Kreditlar 10
Fan/modul turi Majburiy	Ta'lim tili O'zbek/rus		Haftadagi dars soatlari

	Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
1	Moliyaviy buxgalteriya hisobi 1	150	150	300

2 I.FANNING MAZMUNI

"Moliyaviy buxgalteriya hisobi 1" fani moliyaviy buxgalteriya hisobining nazariy-konseptual asoslari, moliyaviy hisobotlar va biznes qarorlari, moliyaviy hisobot elementlari, moliyaviy hisobot prosedurasi va sikli, moliyaviy buxgalteriya hisobining asosiy obyektlarini tan olish, baholash hamda moliyaviy hisobotlarda aks ettirishga haqida bilimlar berishni qamrab oladi.

Fandagi barcha jabhalarni qamrab olish uchun fan shartli ravishda "Moliyaviy buxgalteriya hisobi 1" va "Moliyaviy buxgalteriya hisobi 2" ga ajratilgan.

Ushbu fan tarkibida moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari va auditning xalqaro standartlariga o'tish sharoitida korxona va tashkilotlarda buxgalteriya hisobini tashkil etish, buxgalteriya hisobi xizmati, nazorat tizimi kabi mavzular ham o'rin olgan.

Mazkur dastur 60410100- Buxgalteriya hisobi va audit (tarmoqlar bo'yicha) yo'nalishi bo'yicha o'quv rejaga muvofiq ishlab chiqilgan.

"Moliyaviy buxgalteriya hisobi 1" fani bo'yicha mazkur dastur eng ilg'or tajribalar, dunyodagi 1000 talik reytingda 100 talik ichida bo'lgan universitetlar tajribasi, ilg'or darsliklar, Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari talablari hamda mamlakatimizdagi iqtisodiyot sohasidagi universitetlar tajribalaridan foydalanib tuzildi.

SHuni alohida qayd etish kerakki, fan dasturi ASSA xalqaro tashkiloti talablaridagi "Moliyaviy buxgalteriya hisobi 1" fanining ham talablarini qamrab olgan va qo'yilgan talablarga javob beradi.

O'QUV FANINING MAQSADI VA VAZIFASI

Fanni o'qitishdan maqsad - talabalarda xalqaro standartlar asosida mos bilim, ko'nikma va malakani shakllantirish hisoblanadi.

Fanning vazifasi - talabalarda moliyaviy buxgalteriya hisobining nazariy va amaliy masalalari bo'yicha ko'nikma va malakalalarni shakllantirishdan iborat hisoblanadi.

3 **II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)**

II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:

1-BOB. MOLIYAVIY BUXGALTERIYA HISOBINING TARIXI VA RIVOJLANISI

1.1-mavzu. Buxgalteriya hisobining tarixiy rivojlanishi

Buxgalteriya hisobining tarixiy shakllanishi hozirgi zamon buxgalteriya hisobining fundamental asosini tashkil etishi.

E.S. Xendrikson, M.F.Breda tomonidan hisob taraqqiyotini jamiyat taraqqiyoti bilan bog'lagan holda bosqichlarga bo'lishi.

XIX asr o'rtalarigacha bo'lgan davrda hisob-kitob tizimining shakllanishi. O'rta va uzoq SHarq hamda arab mamlakatlarida shakllangan iqtisod, fan va madaniyatning hisob-kitob ishlarini tashkil etishga ta'siri. Al-Xorazmiyning hisob-kitob tizimini shakllantirishdagi roli.

VII-XIII asrlarda Xitoyda moddiy boyliklarni hisobga olishning to'rt ustunli tizimi.

1494 yilda italyan monaxi, matematik Luka Pacholi tomonidan ikkiyoqlama buxgalteriyaning asoslanishi hamda hisob g'oyasining ifodalanishi. L.Pacholi davridan keyingi davrda buxgalteriya g'oyasining taraqqiy ettirilishida mualliflar Dutchman, Simin Stivin va Jak Savarilarning hissalari. Mualliflar tomonidan foyda va zararlar hamda buxgalteriya balansi tuzishning asoslanishi.

XVIII asrda Angliyada sanoat buxgalteriyasining taraqqiy ettirilishi. 1818 yil F.B.Kronxeylm tomonidan sanoat buxgalteriya hisobi nazariyasiga asos solinishi.

XIX asrning o'rtalariga kelib Yevropaning turli mamlakatlarida buxgalteriya hisobi bo'yicha ilg'or g'oyalarning rivojlanishi. XIX asrning oxirlarida buxgalteriya hisobi taraqqiyoti uchun qo'lay muhitning yuzaga kelishi. 1880 yili Angliya va Uyelisda Charter Buxgalterlar Instituti tashkil etilishi.

Charlz Ezra SHprug (1842-1912) tomonidan Aktiv = Majburiyatlar + Kapital formulasining asoslanishi. XIX asr oxirlariga kelib "Buxgalteriya hisobi nazariyasi" faniga asos solinishi. Ushbu fanni rivojlantirishda Ye.S.Xendrikson hissasi.

1937 yilda Germaniyada, 1947 yilda Fransiyada buxgalteriya hisobi milliy schetlar tizimining shakllantirilishi. Industralizasiya masshtablarining kengayishi natijasida zamonaviy menejment tizimi shakllanishi buxgalteriya hisobining rivojlanishida muhim omil ekanligi. Buxgalteriya hisobining qat'iy ajralish chegaralariga ega bo'lmagan moliyaviy buxgalteriya hisobi va menejmentlik buxgalteriya hisobiga ajralishi.

Buxgalteriya hisobining keyingi 40 yil ichida taraqqiy etishi buxgalteriya hisobi bo'yicha professional tashkilotlar faoliyati bilan bog'liqligi. AQSH, Buyuk Britaniya, Germaniya, Fransiya, Italiya, Ispaniya, Yaponiya va boshqa mamlakatalarda professional tashkilotlar va buxgalteriya hisobi taraqqiyoti.

Mamlakatlarda milliy hisob tizimini shakllantirish va taraqqiy ettirilishida o'rab olgan muhitning (siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy, qonuniy va madaniy) ta'siri.

Dunyoda italiya, fransuz, nemes va anglo-amerika maktablarining vujudga kelishi va taraqqiy ettirilishi. Buxgalteriya hisobi xalqaro modellarining tavsifi va rivojlanishi. Buxgalteriya hisobining biznes tili sifatida tavsiflanishi.

AQSH va Buyuk Britaniyadagi buxgalteriya hisobi sohasidagi professional tashkilotlar, ularning faoliyati va buxgalteriya hisobining taraqqiy ettirilishidagi hissasi.

Buxgalteriya hisobining xalqaro integrasiyalashuvi. 1973 yilda Buxgalteriya Hisobi Xalqaro Standartlari Qo'mitasi (IASC)ning tashkil qilinishi. Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari yaratilishi va joriy etilishi buxgalteriya hisobi taraqqiyotida muhim omil ekanligi. Buxgalteriya hisobi sohasida xalqaro professional tashkilotlar faoliyati.

Moliyaviy hisobotning xalqaro garmonizasiyasi.

1.2-mavzu. Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlarini qo'llash davr talabi

Mamlakatlarda buxgalteriya hisobining isloh qilinishi. O'zbekistonda buxgalteriya hisobining rivojlanishi hamda xalqaro standartlarga muvofiqlashtirish. Mustaqillik yillarida buxgalteriya hisobini taraqqiy ettirish bosqichlari. 1991 - 2015 yillar davomida buxgalteriya hisobining normativ-huquqiy asoslarining yaratilishi. 1996 yili 30 avgustda "Buxgalteriya hisobi to'g'risida"gi Qonunning qabul qilinishi. 1998 yil avgustdan e'tiboran O'zbekiston buxgalteriya hisobi milliy standartlarining yaratilishi va taraqqiy ettirilishi. 1999 yili xalqaro standartlar talablariga javob beradigan "Xarajatlar tarkibi va moliyaviy natijalarning tashkil topish tartibi to'g'risida"gi Nizomning yangi tahriri qabul qilinishi. 2016 yil 13 aprelda "Buxgalteriya hisobi to'g'risida"gi Qonunning yangi tahririda qabul qilinishi.

2017 yildan e'tiboran yangi sifat jihatdan ko'tarilish bosqichiga o'tilishi. O'zbekistonda Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari (MHXS)larga o'tish zaruriyati. MHXSlarga o'tish mamlakatda investision muhitni yaxshilashning eng muhim omili ekanligi. Xalqaro bozorlarda kotirovka qilishning asosiy sharti ekanligi. MHXSlarga o'tish imkoniyatlari va afzalliklari. MHXSlarni joriy qilishdan olinadigan naflar va natijalar.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 24 fevralda 4611-son "Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o'tish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi Qarori MHXSlariga o'tishda muhim qadam ekanligi. Mamlakatimizda buxgalteriya hisobini MHXSga o'tkazish bo'yicha vazifalar. MHXSlarini joriy qilishda amalga oshiriladigan ishlar. Yangi O'zbekiston sharoitida buxgalteriya hisobining taraqqiy ettirilishi.

Korxonalarda MHXSlarini birinchi marta qo'llash. Tayyorgarlik ishlari va MHXSlariga asoslangan hisob siyosati.

Buxgalterlarni xalqaro sertifikatlashtirish masalalari. Davr talablaridan kelib chiqib buxgalteriya hisobi sohasidagi mutaxassislar sifat tavsiflari va va professional bilimlariga qo'yiladigan talablar.

Buxgalteriya hisobi bo'yicha oliy ta'limning isloh qilinishi, xaloqaro universitetlar tajribasiga o'tilishi.

2-BOB. MOLIYAVIY BUXGALTERIYA HISOBINING KONSEPTUAL ASOSLARI

2.1-mavzu. Buxgalteriya hisobi muhiti (Accounting Environment) va buxgalteriya hisobining roli. Buxgalteriya hisobi - biznes tili

Buxgalteriya hisobining tarixiy shakllanishi hozirgi zamon buxgalteriya hisobining fundamental asosi ekanligi.

Iqtisodiy muhit. Korporasiyalar va investorlar. Maltimilliy korporasiyalar. Inflyasiya va buxgalteriya hisobiga ta'siri.

Buxgalteriya hisobiga berilgan ta'riflar. Buxgalteriya hisobi maqsadi va qo'llanilishi. Buxgalteriya hisobining vazifalari.

Buxgalteriya hisobi sohasida jamoatchilik. Buxgalteriya hisobi birligi (Accounting entity). Biznes sohasidagi buxgalteriya hisobi, hukumat va notijorat tashkilotlarida buxgalteriya hisobi, oliy ta'lim sohasida buxgalteriya hisobi.

Buxgalteriya hisobining turlari. Moliyaviy buxgalteriya hisobi va menejmentlik buxgalteriya hisobi. Ularning o'zaro aloqalari va farqli belgilari.

Biznes tashkilotlarining tashkiliy-huquqiy shakllari: yakka tadbirkorlik, o'rtoqlik jamiyatlari va korporasiyalar (aksiyadorlik jamiyatlari). Biznes tashkilotlari tomonidan amalga oshiriladigan faoliyatlar turlari. Buxgalteriya hisobining biznes tili sifatida tavsifi.

Buxgalteriya hisobini tartibga solish. Buxgalteriya hisobi bo'yicha standartlarni rivojlantirish. Moliyaviy buxgalteriya hisobi bo'yicha professional tashkilotlar. Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari bo'yicha Kengashi (IFRSB), Amerika sertifikatli jamoat

buxgalterlari instituti (AICPA), Moliyaviy buxgalteriya hisobi standartlari Kengashi (FASB), ACCA (Association of Chartered Certified Accountants) boshqa tashkilotlar. Buxgalteriya professiyasi. Buxgalterlarning axloqiy xulq-atvori.

Buxgalteriya hisobining xalqaro tafovutlari va garmonizasiyasi.

O'zbekistonda Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlarini (MHXS) joriy qilishning ahamiyati, zaruriyati va bosqichma-bosqich amalga oshirilishi.

2.2-mavzu. Moliyaviy buxgalteriya hisobi konseptual asoslari (Conceptual framework). Moliyaviy hisobotning sifat tavsifi

Moliyaviy hisobot axborot foydalanuvchilari va ularning axborotlarga bo'lgan ehtiyoji. Umumiy foydalanishdagi moliyaviy hisobot maqsadi, foydaliligi va chegaralanishlar. Iqtisodiy resurslar va ularga bo'lgan talablar. Iqtisodiy resurslarning o'zgarishi. Hisoblash prinsipi.

Moliyaviy hisobot konseptual asoslarining tarkibiy jabhalari: moliyaviy hisobotning maqsadi; sifat tavsifi va moliyaviy hisobot prinsiplari;

Moliyaviy hisobotning maqsadi. Asos bo'luvchi yo'l qo'yilishlar. Uzluksizlik (Going Concern) asos bo'luvchi yo'l qo'yilishdir. Pulda ifodalashga rioya qilinishi. Biznes birliklari konsepti.

Foydali moliyaviy axborotlarning sifat tavsifi: fundamental sifat tavsifi va axborotlarning foydaligini oshiruvchi sifat tavsiflari.

Fundamental sifat tavsifi: uyg'unlik (ahamiyatlilik) va haqqoniy aks ettirish.

Axborotlarning foydaligini oshiruvchi sifat tavsifi: taqqoslanuvchanlik, tekshiruvchanlik, o'zvaqtidalik va tushunarlilik.

Boshqa bazis konseptlar: mazmuning shakldan ustunligi, doimiylik, ikkiyoqlama yozuv.

Asosiy prinsiplar: muvofiqlik prinsipi, tushumni tan olish prinsipi, xarajatlarni tan olish prinsipi, boshqa daromadlar va boshqa xarajatlarni tan olish, to'liq ochiqlash prinsipi.

Konseptual asoslarga kiritilgan konsepsiya tushunchasi va uning tarkibiy qismlari.

3-BOB. MOLIYAVIY HISOBOT ELEMENTLARI

3.1-mavzu. Moliyaviy hisobot elementlari: aktivlar, majburiyatlar va xususiy kapital

Moliyaviy hisobot elementlar tushunchasi va ular o'rtasidagi bog'liqlik.

Moliyaviy hisobot elementlari:

aktivlar;

majburiyatlar;

xususiy kapital;

daromad va xarajatlar.

Moliyaviy hisobot elementlarini tan olish.

Moliyaviy hisobot elementlarini baholash: boshlang'ich qiymat; joriy qiymat; adolatli qiymat; va foydalanish qiymati. Keltirilgan qiymat.

3.2-mavzu. Moliyaviy hisobot elementlari: daromadlar va xarajatlar

Daromadlarni hisobga olishda realizasiya va muvofiqlik prinsiplari.

Daromad va xarajatlarni ikki va undan ortiq davrlarga olib borish. Oldindan to'langan xarajatlar. Ishlab topilmagan daromadlar. Muddati uzaytirilgan xarajatlar va muddati uzaytirilgan daromadlar.

Boshqa daromadlar (gains) va boshqa xarajatlar (losses). Boshqa umumlashgan daromadlar (somprehensive income).

Sof foyda yoki sof zarar tushunchasi va ularning talqini.

Kelgusida iqtisodiy naf bo'lishlik ehtimoli. Kapital va kapital miqdorini qo'llab quvvatlash.

3.3-mavzu. Adolatli (haqqoniy) qiymatda baholash

Adolatli qiymat ta'rifi. Adolatli qiymatda baholashning maqsadi. Adolatli qiymatni aniqlashda aktivlar va majburiyatlarga alohida e'tibor qaratilishi.

Boshlang'ich va davomiy baholash. Adolatli qiymatni baholash kompaniyadan qo'yidagi barcha holatlarning aniqlanishi talab etilishi: baholash obyekti hisoblangan aniq obyektlar yoki majburiyatlar; nomoliyaviy aktivlar – baholash uchun maqbul bo'lgan baholashning dastlabki shartlari; aktiv yoki majburiyat uchun asoslari yoki eng foydalisi; adolatli qiymatni aniqlash uchun foydalaniladigan metod yoki baholash metodlari.

Adolatli qiymatda baholangan aktivlarning sotilishi yoki majburiyatlarning uzatilishi asosiy yoki eng ko'proq naf keltiradigan bozorda amalga oshirilishi.

Bozor qatnashchilari ushbu aktiv yoki majburiyatlarga narx belgilashda o'zining iqtisodiy manfaatidan kelib chiqib harakat qilishi.

Bozor qatnashchilari: ular bir-biridan mustaqil bo'lishi; yaxshi xabardor bo'lishi; ular ushbu aktiv va majburiyatlar bilan bo'layotgan operasiyada qatnashishlari mumkinligi; ular ushbu aktiv va majburiyatlar bilan bo'layotgan operasiyada qatnashishini xohlashlari.

Baholash metodlari. Tanlangan baholash metodlari qanoatlantirishi lozim bo'lgan mezonlari. Baholash metodlari yondashuvlari: bozor yondashuvi (market approach); daromadli yondashuv (income approach); tannarx yondashuvi (cost approach).

Kuzatiladigan dastlabki ma'lumotlar. Kuzatilmaydigan dastlabki ma'lumotlar. Axborotlarni ochiqlash.

4-BOB. BUXGALTERIYA SCHYOTLARI VA ULARDA IKKIYOQLAMA YOZUV

4.1-mavzu. Buxgalteriya schyotlari

Buxgalteriya schyotlari. Buxgalteriya schyotlari balansi (qoldig'i)ni aniqlash va aks ettirish.

Savdo, foyda va zararlar schyoti. Sotish, xarid va qaytarilishlar jurnallari va ularni yuritish tartibi.

Buxgalteriya schyotlarining standart formalari.

4.2-mavzu. Ikkiyoqlama yozuv

Ikki yoqlama yozuvning mohiyati va qo'llanilishi. Buxgalteriya yozuvni amalga oshirishning qadamba-qadam bosqichlari.

Aktivlar va majburiyatlar uchun ikkiyoqlama yozuvlar.

Daromadlar va xarajatlar uchun ikkiyoqlama yozuvlar. Foyda va zararlarning kapitalga ta'siri.

5-BOB. HISOB TSIKLI VA TRANSFORMASION JADVAL

5.1-mavzu. Hisob prosedurasi va sikli

Moliyaviy buxgalteriya hisobining an'anaviy prosedurasi. Moliyaviy buxgalteriya hisobi jarayoni (sikli) mazmuni. Uning bosqichlari: ma'lumotlarni o'lchash; ma'lumotlarni qayta ishlash; hisobotlarni tuzish; kelgusi hisobot davriga tayyorgarlik ko'rish.

Iqtisodiy hodisalar va operasiyalar (transaction). Tranzaksiyalarning buxgalteriya hisobi tengligiga ta'siri. Iqtisodiy hodisalarni kuzatish. Iqtisodiy faoliyatda yuz bergan hodisalarning isbot-dalili, tahlil qilish, pulda o'lchash va hujjatlashtirish.

Pulda ifodalangan iqtisodiy hodisalarni qayd qilish, identifikasiyalash. Operasiyalarning jurnallarga xronologik yozuvi. Schyotlar va ularga debet-kredit asosida yozuvlarni amalga oshirish. Xronologik va sitematik yozuvlar. Jurnallashtirish va

postlashtirish.

Bosh jurnal va bosh kitobni yuritish. Schyotlar bo'yicha ishchi jadvallar, kitoblar, oborot vedomostlari, jurnal orderlarni yuritish. Ulardagi yozuvlarning muvofiqligi va analitikligini ta'minlash. Summalarni jamlash va muvofiqligini ta'minlash.

5.2-mavzu. Treyl balans va to'g'irlovchi yozuvlar

Treyl balansning roli va ahamiyati. To'g'irlanmagan treyl balans tuzish. To'g'irlovchi yozuvlarni amalga oshirish.

Transformasion jadval tuzish prosedurasi. Transformasion buxgalteriya yozuvlari.

To'g'irlangan treyl balans. Moliyaviy steytmentlar: buxgalteriya balansi, foyda va zararlar to'g'risidagi hisobot, xususiy kapital to'g'risidagi hisobotni tuzish va taqdim etish.

Yopuvchi buxgalteriya yozuvlari.

5.3-mavzu. Buxgalteriya hisob-kitoblaridagi xatolar

Salmoqli yo'l qo'yilgan qoldirmalar yoki moliyaviy hisobotning moddalariga oid axborotlarni qalbakilashtirish salmoqli hisoblanish hollari. O'tgan davr xatolari. Retrospektiv qo'llash. Retrospektiv qayta hisoblash. Amaliy mumkin bo'lmaydigan holatlar.

O'tgan davrlar xatolariga to'g'irlashlar. Moliyaviy hisobot elementlarini tan olish, baholash, taqdim qilish va ochiqlashda xatolar yuz berishi holatlari.

Xatolarning turlari: matematik hisob-kitoblar (jamini chiqarishda, ko'paytirishda, bo'lishda); axborotlarni buzib ko'rsatish yoki dalillarni noto'g'ri targ'ib qilish; yolg'on ishlatish; ehtiyotsizlik; hisob siyosatini noto'g'ri qo'llash (bilmaslik, to'g'ri qo'llay olmaslik).

Xatolarni to'g'irlash usullari.

6-BOB. MOLIYAVIY HISOBOTLAR

6.1-mavzu. Buxgalteriya balansi (Moliyaviy holat to'g'risida hisobot)

Biznes operasiyalari va menejment qarorlari. Buxgalteriya hisobi ma'lumotlaridan foydalanish.

Moliyaviy buxgalteriya hisobi vazifalari (objectives). Biznes tashkilotlari moliyaviy hisobotlari maqsadi, tarkibi va biznes qarorlarida qo'llanilishi.

Buxgalteriya balansi (Moliyaviy holat to'g'risidagi hisobot) (Balance sheet - Statement of financial position). Joriy aktivlar, joriy majburiyatlar, joriy bo'lmagan aktivlar, uzoq muddatli majburiyatlar, xususiy kapital. Buxgalteriya balansi tahlili.

6.2-mavzu. Daromadlar to'g'risidagi hisobot (foyda va zararlar hamda boshqa umumlashgan daromadlar to'g'risidagi hisobot)

Daromadlar to'g'risidagi hisobot (income statement). Hisobotni xarajatlar elementlari va funksiyalari bo'yicha taqdim etish. Odatdagi faoliyati va odatdagi faoliyati bilan bog'liq bo'lmagan daromadlari (gains). Boshqa xarajatlar (loss). Favqulotda daromadlari va xarajatlari. Foyda va zararlar.

Boshqa umumlashgan daromadlar.

Hisobotning moliyaviy tahlili.

Taqsimlanmagan foyda (The statement of Retained earnings) hisobotning talqini va moliyaviy tahlili.

6.3-mavzu. Pul oqimi to'g'risidagi hisobot. Xususiy kapital to'g'risidagi hisobot

Pul oqimi to'g'risidagi hisobot (The statement of Cash Flows). Operasion

faoliyatdan pul oqimlari. Bevosita va bilvosita usullarda operasion faoliyatdan pul oqimlarini aniqlash.

Investisiya va moliyaviy faoliyatdan pul oqimlari. Hisobotning talqini va moliyaviy tahlili.

Xususiy kapital to'g'risidagi hisobot mazmuni, tarkibi va tahlili.

Buxgalteriya balansi, daromadlar to'g'risidagi hisobot va xususiy kapital to'g'risidagi hisobotlar bog'liqligi.

Moliyaviy holat, faoliyat natijalari va moliyaviy holatdagi o'zgarishlar.

O'zbekiston kompaniyalarining moliyaviy hisoboti, ularning mazmuni va tahlili. Taqqoslama tahlili.

7-BOB. SAVDO OPERASIYALARI HISOBI

7.1. Savdoda sotishdan tushumlar va sotilgan tovarlarning tannarxi

Savdo korxonalarida foyda va zararlar to'g'risidagi hisobotning uchta komponenti: tovarlarni sotishdan tushum (revenues from sales); sotilgan tovarlarning tannarxi (cost of goods sold); va operasion xarajatlar (operating expenses).

Cavdoda yalpi foyda (gross margin) va sof foyda (net income) ko'rsatkichlari.

Yalpi sotish (gross sales) va sof sotish (net sales) ko'rsatkichlari. Savdo chegirmasi (trade discounts), sotish chegirmasi (sales discount), qaytarilishlar va narxidan tushishlar (Sales returns and allowances).

Savdo korxonalarida tovar zaxiralari (merchandise inventory), yalpi xarid (gross purchases) va sof xarid (net purchases). Tovarlar xaridi. Xarid chegirmasi (purchases discounts). Xarid qilingan tovarlarning qaytarilishi va narxidan tushishlar (purchases returns and allowances).

Tovarlarni keltirish bo'yicha transport xarajatlari (fraxt) (freight in, transportation in). Tovarlarni keltirish bo'yicha maxsus shartlar.

Tovarlarni xaridi bilan bog'liq jarayonlarning buxgalteriya yozuvlari.

Boshlang'ich tovar zaxiralari (beginning inventory) va oxirgi tovar zaxiralari (ending inventory). Tovar zaxiralarini baholash. Davriy inventarizasiya metodi (periodic inventory method). Tovarlarning yo'qolishlari.

Sotilgan tovarlarning tannarxini aniqlash tartibi. Sotilgan tovarlar tannarxini aniqlash bo'yicha asosiy buxgalteriya yozuvlari.

Tushumlar va sotilgan tovarlar tannarxini foyda va zararlar to'g'risidagi hisobotda aks ettirish.

7.2-mavzu. Savdoda operasion xarajatlar hamda foyda va zararlar

Savdoda operasion xarajatlar (operating expenses). Tovarlarni sotish bo'yicha muomala xarajatlari (sales expenses). Savdoda ma'muriy-boshqaruv xarajatlari (administrative expenses). Binolarni va omborxonalarni saqlash xarajatlari.

Foyda va zararlar to'g'risidagi hisobot. Savdo kompaniyasining 31 dekabr bilan yakunlanadigan moliyaviy yili uchun foyda va zararlar to'g'risidagi hisoboti. Hisobotda sotishdan tushum, sof sotish, sotilgan tovarlar tannarxi, yalpi foyda, operasion xarajatlar hamda sof foyda ko'rsatkichlarini aks ettirish.

Hisobot ko'rsatkichlarini birlamchi ko'rsatkichlar, oraliq ko'rsatkichlar va yakuniy moliyaviy natijalar ko'rsatkichlariga tasniflash. Foyda va zararlar to'g'risidagi hisobotni tahlil qilish.

O'zbekistonda savdo korxonalarida tovarlar hisobini yuritish tartibi.

8-BOB. TUSHUMLAR HISOBI

8.1-mavzu. Tushumlar ta'rifi, turlari hamda asosiy qoidalari

Tushumning ta'rifi. Tushumni ishlab topish jarayoni.

Tushumning turlari. Tushumni tan olish va realizasiya konsepti. Hisoblash prinsipi va uning qo'llanilishi. Turli holatlarda tushumni tan olishga doir misollar. 15-son MHXS "Xaridorlar bilan shartnomalar bo'yicha tushum" standartining mohiyati va asosiy prinsiplari. Uzoq muddatli shartnomalar bo'yicha tushumlarni tan olish xususiyatlari.

Savdo chegirmasi (Trade discount), sotish chegirmasi (Sales discount) va qaytarilgan sotishlar va narxidan tushishlar (Sales returns and allowances).

Sof tushum va uni aniqlash tartibi.

Tushumni tan olishning besh bosqichli modeli: xaridorlar bilan shartnomalarni identifikasiya qilish; shartnoma bo'yicha bajarilishlarga oid majburiyatlarni identifikasiya qilish; operasiya narxini aniqlash; operasiya narxini shartnoma bo'yicha bajarilishlarga oid majburiyatlar o'rtasida taqsimlash; tushumni tan olish.

8.2-mavzu. Xaridorlar bilan tuzilgan shartnomalarni iduntifikasiya qilish, bajarilishlarga oid majburiyatlar, operasiya narxi

Tushumni tan olish xaridorlar bilan tuzilgan har bir shartnoma bo'yicha bir vaqtning o'zida bajarilganda amalga oshirilishi shart bo'lgan mezonlar: tomonlar shartnomani tasdiqlaydi (yozma yoki og'zaki shaklda yoki boshqa ishbilarmonlik amaliyotida) va shartnomada ko'rsatilgan majburiyatlarning bajarilishini o'z zimmasiga oladi; uzatiladigan tovarlar yoki xizmatlarga nisbatan huquqi identifikasiya qilinishi mumkin; to'lash shartlari identifikasiya qilinishi mumkin; shartnoma tijorat mazmunga ega; yuqori ehtimol mavjud bo'ladi, kompaniya qomlamani oladi, ya'ni, uzatilgan tovar yoki xizmatlarga almashtirish huquqini qo'lga kiritadi.

Bajarilishlarga oid majburiyatlarning farqlanuvchan bo'lishligi. Har bir farqlanuvchi obyektning ikkita mezonga bir vaqtning o'zida javob berishi: tovar/xizmatlarning farqlanuvchi bo'lish qobiliyatiga ega ekanligi; shartnomaning matnida farqlanuvchan bo'lishligini aniqlash.

8.3-mavzu. Operasiya narxi va operasiya narxini bajarilishlarga oid majburiyatlarga taqsimlash

Operasiya narxini belgilashda quyidagi holatlar e'tiborga olinishi: o'zgaruvchan qoplama va uning chegaralanishlari; shartnomada moliyalashtirishning salmoqli komponenti mavjudligi; pul bo'lmagan qoplama (kompensasiya); mijozga to'lanishga oid bo'lgan qoplama. Operasiya narxini bajarilishlarga oid majburiyatlarga taqsimlash.

Tushumni sotish nuqtasida (aniq vaqt momentida) tan olish: kreditga amalga oshirilgan sotish; sotish nuqtasidan keyin amalga oshirilgan xarajatlar.

Agarda bajarilishlarga oid majburiyat vaqtning aniq momentida bajarilsa, tashkilot va'da qilingan aktivlarni yetkazib berilganda aktivni nazorat qilish bo'yicha huquqining xaridorga o'tgan momentini belgilash mezonlari: tashkilotda aktiv uchun qoplama olish huquqi yuzaga keladi; xaridorda aktivga nisbatan yuridik huquq mavjud bo'ladi; tashkilot aktivga jismoniy egalik qilishni uzatadi; xaridorda aktivga egalik qilishda salmoqli risk va naflar yuzaga keladi; xaridor aktivni qabul qiladi.

Operasiya narxi va operasiya narxini bajarilishlarga oid majburiyatlarga taqsimlash usullari.

8.4-mavzu. Tushumni tan olish

Tushumni mahsulot ishlab chiqarish jarayonida tan olish (aniq davr davomida). Uzoq muddatli qurilish shartnomalari. Bajarilish darajasini baholash metodi: bajarilgan ishlar metodi (yoki natijalar metodi); amalga oshirilgan xarajatlar metodi (sarflangan resurslar).

Tushumni mahsulot yakunlanishida tan olish. Pul to'planishi davomida tushumni tan olish.

Tushumlarni buxgalteriya schyotlarida aks ettirishdagi yondashuvlar va uslubiy tartib qoidalari.

O'zbekiston Resublikasida tushumni tan olishning xususiyatlari va buxgalteriya schyotlarida aks ettirish tartibi.

9-BOB. OLINADIGAN SCHETLAR VA PUL MABLAG'LARI

9.1-mavzu. Olinadigan schetlar (Receivables) va olinadigan veksellar

Joriy aktivlar tushunchasi. Joriy aktivlarning tan olish mezonlari. 1-son MHXSlari "Moliyaviy hisobotni taqdim etish" standartiga muvofiq joriy aktivlar tarkibi. Joriy aktivlarni likvidlik darajasiga qarab buxgalteriya balansida aks ettirish.

Olinadigan schyotlar tashkilotning shartnoma bo'yicha xaridorga va'da qilingan tovar, ish va xizmatlarni uzatishda yuzaga kelgan qoplamalarga bo'lgan huquqi sifatidagi tavsifi. Olinadigan schyotlarning xususiyatlari. Olinadigan schyotlarning tasniflanishi. Xalqaro standartlarda olinadigan schyotlar bo'yicha qoidalar.

Savdo debitorlik qarzlarini daromadlarni hisoblash tamoyiliga muvofiq tan olinishi. Debitorlik qarzlarini tan olinishi momenti.

Korxonalarda debitorlik qarzlarini amortizasiyalanadigan qiymati bo'yicha baholash tartibi.

9.2-mavzu. Olinadigan schyotlar (debitorlik qarzlari)ning qadrsizlanishidan zarar

Kredit siyosati va gumonli qarzdorlik. Gumonli debitorlik qarzlarini (bed debts) (yig'ib bo'lmaydigan olinadigan schetlar) baholash. Baholash usullari: oxirgi olinadigan schyotlarga nisbatan foiz hisobida; kreditga sotilgan summaga nisbatan foiz hisobida; to'lov muddatiga ko'ra schetlarni hisobga olish metodi. Asosiy buxgalteriya yozuvlari.

Gumonli debitorlik qarzlari bo'yicha baholashlar adekvatligi. Haqiqatda hisobdan chiqarilgan summa bilan oldindan baholash natijasidagi summa o'rtasidagi farqlanish variantlari. Hisobdan chiqarilgan debitorlik qarzlarini qayta tiklash.

Gumonli debitorlik qarzlari bo'yicha hisobot.

Qisqa muddatli olinadigan notlar (short term Notes) hisobi. Boshqa debitorlik qarzlari.

Olinadigan veksellar. Olinadigan veksellarga doir asosiy buxgalteriya yozuvlari.

O'zbekiston BHMSlariga muvofiq olinadigan schyotlar hisobi.

9.3-mavzu. Pul mablag'lari. Kassa bo'jaligi

Pul bo'lgan aktivlar (monetary assets).

Pul mablag'larini menejmenti. Pul mablag'lari va ekvivalentlari mazmuni va mohiyati. 7-son MHXS "Pul mablag'larining harakati to'g'risidagi hisobot"da pul mablag'lari va pul ekvivalantlariga berilgan ta'rif. Naqd pul mablag'lari va talab qilingunga qadar jamg'armalari.

Banklarda joriy schyotlar qoldiqlari, naqd kupyuralar, monetalar, valyuta, kichik kassalardagi naqd pullar, oddiy cheklar, mijozlar cheklari, pul o'tkazmalari va yo'ldagi pul

mablag'lari.

Pul mablag'lariga doir asosiy buxgalteriya yozuvlari.

O'zbekiston Respublikasi BHMSlari asosida pul mablag'lari hisobi. Kacca muomalalari hisobini yuritish tartibi.

9.4-mavzu. Bankdagi hisob-kitob scheti. Pul mablag'larining sarflanishi.

Bankdagi hisob-kitob schyoti va valyuta schyotidagi pul mablag'lari hisobi

Pul mablag'larining harakati ustidan ichki nazorat. Kassa tushumlari va kassa chiqimlari ustidan nazorat.

Hisob-kitob schyotidagi pul mablag'lari ustidan nazorat.

Pul qoldiqlari (Cash Balances) taqqoslamasi.

Pul mablag'larining joriy va kapital xarajatlar uchun sarflanishi.

O'zbekiston Respublikasi BHMSlari asosida hisob-kitob, valyuta schyoti va bankdagi boshqa maxsus schyotlarni yuritish tartibi. Bankdagi maxsus schyotlar, akkreditiv, chek daftarlari va boshqa maxsus schyotlar bo'yicha hisoblashishlar. Pul ekvivalentlari, yo'ldagi pullar hisobi.

10-BOB. ZAXIRALAR HISOBI

10.1-mavzu. Joriy aktivlar: zaxiralar ta'rifi, tarkibi va tasniflanishi

2-son BHXS "Zaxiralar" standartida zaxiraga berilgan ta'rif.

Xorijiy va milliy tajribalarda zaxiralarning tasniflanishi.

Zaxiralarning tasniflash belgilari: operasion siklida aylanishidagi ishtiroki; zaxiralarni ehtiyoji va talabi; zaxiralarni kompaniyaga nisbatan joylashgan joyi; aylanish tezligi va boshqa belgilari.

Zaxiralarning hisob maqsadlarida tasnifi: qayta sotish uchun mo'ljallangan tovarlar; qayta ishlash uchun mo'ljallangan xom-ashyo va metariallar; tugallanmagan ishlab chiqarish; tayyor mahsulotlar.

Zaxiralarning tan olinishi.

10.2-mavzu. Zaxiralar tannarxi

2-son BHXS muvofiq zaxiralar tannarxi (cost value) elementlari: xarid tannarxi (cost of purchase); qayta ishlash tannarxi (cost of convertion); zaxiralarni joriy holatga va joriy joylashtiriladigan joyiga keltirish bilan bog'liq boshqa ustama xarajatlar (other overhead). Zaxiralar tannarxining zanjir asosida shakllanishi modeli. Zaxiralarning harakati davomida tannarxi shakllanishi hamda o'sib borish jarayoni.

Zaxiralarning xaridi bilan bog'liq barcha xarajatlar (cost of purchase): xarid narxi; import poshlinalari va boshqa soliqlar (soliq organlari tomonidan belgilangan tartibda qoplaniladiganlardan tashqari); transportirovka xarajatlari; ortish-tushirish xarajatlari; tayyor mahsulotlar, materiallar va xizmatlar xaridi bilan bog'liq boshqa xarajatlar. Xarid tannarxidan chegiriladigan moddalar: savdo chegirmalari; sotish chegirmalari va narxidan tushishlar; boshqa shunga o'xshash moddalar.

Qayta ishlash xarajatlari tarkibi: to'g'ridan-to'g'ri mehnat xarajatlari; doimiy va o'zgaruvchan ishlab chiqarish xarajatlari. Ularning tavsifi.

Zaxiralarni joriy holatga va joriy joylashtiriladigan joyiga keltirish bilan bog'liq boshqa ustama xarajatlari (other overhead).

10.3. Zaxiralarni baholash metodlari

Zaxiralar majburiy tartibda quyidagi miqdorlardan eng kichigi bo'yicha baholanishi shartligi: tannarxi (cost value) yoki sof sotish mumkin bo'lgan qiymati (realizable value).

Sof sotish mumkin bo'lgan qiymati (Net realizable value).

Zaxiralarni yalpi foyda metodi va chakana zaxiralar metodi asosida baholash.

Sotilgan zaxiralar qiymatini va oxirgi zaxiralarni baholashda qo'llaniladigan usullar: hammasini identifikasiyalash usuli; FIFO (birinchi kirim birinchi chiqim); o'rtacha salmoqli qiymat (AVEKO); LIFO (oxirgi kirim birinchi chiqim). Ushbu usullarning amaliy qo'llanilishi. Metodlar natijalarini taqqoslash.

Aksiyadorlik jamiyati bo'yicha zaxiralarni hisobotlarda aks ettiriladigan qiymatini aniqlash tartibi.

10.4-mavzu. Zaxiralarning davriy va uzluksiz hisob tizimlari.

Xorij tajribasida davriy zaxiralar tizimini qo'llash orqali tovarlarning boshlang'ich qiymati, tovarlarning sotish tannarxi va moliyaviy natijalarni aniqlash tartiblari. Savdo va ishlab chiqarish korxonalari misolida davriy zaxiralar tizimida tovar zaxiralari xarid va sotish tannarxini aniqlashning uslubiy tartibi. Buxgalteriya schyotlari va yozuvlar. Ishlab chiqarish korxonasida davriy zaxiralar tizimida "Ishlab chiqarishdan olingan tayyor mahsulot tannarxi" hamda "Sotilgan tayyor mahsulotlar tannarxi" schyotlarining tarkibiy tuzilishi.

Uzluksiz zaxiralar usulida zaxiralarning harakati, realizasiya qilingan tovarlar tannarxini aniqlash jarayoni bilan bog'liq operasiyalarni schyotlarda aks ettirish tartibi. Asosiy buxgalteriya yozuvlari.

Zaxiralarga doir axborotlarni moliyaviy hisobotda ochiqlash masalalari.

Mamlakatimizda 4-son BHMS "Tovar-moddiy zaxiralar" standartiga muvofiq TMZlar hisobining asosiy jihatlari.

10.5-mavzu. Boshqa joriy aktivlar. SHartli aktivlar hisobi.

Sotish uchun mo'ljallangan uzoq muddatli aktivlar ta'rifi. Tan olish mezonlari: aktiv uning mavjud holatida ushbu aktivni sotish uchun odatiy shart-sharoitlari zudlik bilan sotishga tayyor; aktivni sotish yoki realizasiya qilingan guruhning yuqori eqtimoli.

Sotishga mo'ljallangan sifatida tasniflashning mezonlariga javob beradigan aktivlar ikkita miqdordan eng kichigi bo'yicha baholanishi: balans qiymati va sotish bilan bog'liq xarajatlarni chegirgandan keyingi adolatli qiymati. Bunday aktivlarga amortizasiya hisoblash to'xtatilishi.

Standartda shartli aktivlarga berilgan ta'rif. SHartli aktivlarni tan olish mezonlari.

Ta'minotchilarga to'langan avanslar. Xodimlarga berilgan avanslar.

Joriy soliq aktivlari. Kelgusi davr xarajatlari. Muddati uzaytirilgan xarajatlar.

O'zbekiston BHMSlarida boshqa joriy aktivlar hisobi.

III. Amaliy mashg'ulotlarlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Buxgalteriya hisobining tarixiy rivojlanishi
2. Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlarini qo'llash davr talabi
3. Buxgalteriya hisobi muhiti (Accounting Environment) va buxgalteriya hisobining roli. Buxgalteriya hisobi - biznes tili
4. Moliyaviy buxgalteriya hisobi konseptual asoslari (Conceptual framework). Moliyaviy hisobotning sifat tavsifi
5. Moliyaviy hisobot elementlari: aktivlar, majburiyatlar va xususiy kapital

6. Moliyaviy hisobot elementlari: daromadlar va xarajatlar
7. Adolatli (haqqoniy) qiymatda baholash
8. Buxgalteriya schyotlari
9. Ikkiyoqlama yozuv
10. Hisob prosedurasi va sikli
11. Treyl balans va to'g'irlovchi yozuvlar
12. Buxgalteriya hisob-kitoblaridagi xatolar
13. Buxgalteriya balansi (Moliyaviy holat to'g'risida hisobot)
14. Daromadlar to'g'risidagi hisobot (foyda va zararlar hamda boshqa umumlashgan daromadlar to'g'risidagi hisobot)
15. Pul oqimi to'g'risidagi hisobot. Xususiy kapital to'g'risidagi hisobot
16. Savdoda sotishdan tushumlar va sotilgan tovarlarning tannarxi
17. Savdoda operasion xarajatlar hamda foyda va zararlar
18. Tushumlar ta'rifi, turlari hamda asosiy qoidalari
19. Xaridorlar bilan tuzilgan shartnomalarni iduntifikasiya qilish, bajarilishlarga oid majburiyatlar, operasiya narxi
20. Operasiya narxi va operasiya narxini bajarilishlarga oid majburiyatlarga taqsimlash
21. Tushumni tan olish
22. Olinadigan schetlar (Receivables) va olinadigan veksellar
23. Olinadigan schyotlar (debitorlik qarzlari)ning qadrsizlanishidan zarar
24. Pul mablag'lari. Kassa ho'jaligi
25. Bankdagi hisob-kitob scheti. Pul mablag'larining sarflanishi
26. Joriy aktivlar: zaxiralar ta'rifi, tarkibi va tasniflanishi
27. Zaxiralar tannarxi
28. Zaxiralarni baholash metodlari
29. Zaxiralarning davriy va uzluksiz hisob tizimlari.
30. Boshqa joriy aktivlar. SHartli aktivlar hisobi.

IV. MUSTAQIL TA'LIM

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. Buxgalteriya hisobining ta'rifi bo'yicha turli qarashlar
2. Buxgalteriya hisobining maqsadi, vazifalari va axborot foydalanuvchilari
3. Buxgalteriya professiyasi
4. Buxgalteriya hisobining tartibga solinishi
5. Moliyaviy va menejmentlik buxgalteriya hisobi
6. Buxgalteriya hisobidagi o'lchovlar
7. Buxgalteriya hisobining standart formasi
8. Kassa kitob va uni yuritish tartibi
9. Schyotlarning jamisiga kiritiladigan boshqa to'g'irlashlar
10. Treyl balans tengligiga ta'sir ko'rsatmaydigan xatolar
11. Yordamchi schyotlar va xatolar
12. Nazorat qiluvchi schyotlar
13. Ishlab chiqarish schyotlari
14. Bo'limlar schyotlari
15. Kunlik operasiyalarni qayd qilish kitobi
16. Foydani hisoblashdagi ikkita yo'l qo'yilishlar

	17.Transformasiya jarayoni 18.Savdoda ichki nazorat 19.Mablag'lar manbalari va foydalanishi to'g'risidagi hisobot 20. AICPA, FASB, AAA va SEC kabi professional tashkilotlarining faoliyatlari 21. Biznes transaksiyalar va ularning yozuvlari 22. Moliyaviy hisobotga kiritiladigan to'g'irlashlar (adjustments) 23. Buxgalteriya hisobi siklini yakunlash 24.Buxgalteriya hisobining umumqabul qilingan prinsiplari (GAAP) 25. Buxgalteriya hisobi modeli 26. Daromadlar hisobi va qarorlar qabul qilish 27. Buxgalteriya hisobi axborotlari kommunikasiyasi 28. Sotishdan tushumlar buxgalteriya hisobi 29. Zaxiralar tannarxini baholash metodlari natijalarini taqqoslash 30. Qurilish tashkilotlarida tushumlar hisobi 31. Savdo tashkilotlarida zaxiralar hisobini avtomatlashtirish 32. O'zbekistonda buxgalteriya hisobining isloh qilishning asosiy yo'nalishlari 33. MHXSlari mazmuni va tarkibi 34. Buxgalteriya hisobi to'g'risidagi qonun 35.O'zbekistonda yangilanayotgan BHMSlari mazmuni va tarkibi
4	**V.FAN BO'YICHA KURS ISHI (LOYIHASI)** Fan bo'yicha kurs ishi ko'zda tutilmagan.
5	**VI. Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar)** Fanni o'zlashtirish natijasida talaba: - moliyaviy buxgalteriya hisobi haqida tushuncha, xalqaro amaliyot bo'yicha asosiy manbaalari to'g'risida ***tasavvurga ega bo'lishi***; - buxgalteriya hisobining tarixiy shakllanishi hozirgi zamon buxgalteriya hisobining fundamental asoslarini bilishi; - moliyaviy buxgalteriya hisobi konseptual asoslari (Conceptual framework). Moliyaviy hisobotning sifat tavsifini o'rganishi; - moliyaviy hisobot elementlari: aktivlar, majburiyatlar, xususiy kapital ta'rifi va mazmuni, tan olinishi hamda baholanishi tartibini bilishi; - moliyaviy hisobot elementlari: daromadlar va xarajatlarning ta'rifi, mazmuni, tan olinishi hamda baholanishini bilishi; - buxgalteriya schyotlari va ularda ikkiyoqlama yozuv tartib qoidalarini bilishi; - hisob tsiklini va treyl balansni bilishi; - moliyaviy hisobot shakllarini tuzishni o'rganishi;

	- savdo operasiyalari hisobiga doir bilim va ko'nikmalarga ega bo'lishi; - tushumlar hisobi bo'yicha nazariy va amaliy bilimlarga ega bo'lish; - olinagan schetlar va pul mablag'lari hisobini bilishi; - zahiralar hisobi bo'yicha nazariy va amaliy bilimlar va **ko'nikmalarga ega bo'lishi kerak**.
6	**VII. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:** • ma'ruzalar; • amaliy ishlarni bajarish va xulosalash; • interfaol keys-stadilar; • blits-so'rov; • guruhlarda ishlash; • taqdimotlar namoyishi; • jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar.
7	**VIII. Kreditlarni olish uchun talablar:** Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar xaqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ish yoki testni topshirish.
8	**Asosiy adabiyotlar:** 1. Urazov K.B., Po'latov M.E. Buxgalteriya hisobi. Darslik. –T.: «Innovasion rivojlanish nashriyot-matbaa uyi», 2020, 564 bet. 2. Tashnazarov S.N. Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari: Oliy o'quv yurtlari magistratura mutaxassisliklari uchun darslik. – Toshkent: «IQTISOD-MOLIYA», 2019. – 584-b. https://www.academia.edu 3. Toshmatov N. Buxgalteriya hisobi nazariyasi. Darslik. – T.: "O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati" nashriyoti, 2019. 376 bet. 4. Urazov K.B. Buxgalteriya hisobi. O'quv qo'llanma, – Samarqand, SamISI, 2013 5. Urazov K.B. Moliyaviy hisob va hisobot. O'quv qo'llanma.- T.: "Innovasion rivojlanish nashriyot-matbaa uyi", 2020. 408 bet 6. Абдуллаев Р.А., Уразов К.Б. Основы бухгалтерского учёта. Учебное пособие. СамИЭС, 2021. 168с 7. Christine Jonick. Principles of financial accounting. University of North Georgia Press Dahlonega, Georgia, 2017. p.318 ISBN: 978-1-940771-15-1. https://web.ung.edu/media/university-press/Principles-of-Financial-Accounting.pdf?t=1542408454385 **Qo'shimcha adabiyotlar:** 1. O'zbekiston Respublikasining «Buxgalteriya hisobi to'g'risida»gi Qonuni. 2016 yil 13 aprel, № O'RQ-404. https://lex.uz/acts/2931253. 2. O'zbekiston Respublikasining Soliq Kodeksi (yangi tahriri). Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 31.12.2019 y., 02/19/SK/4256-son. http://www.lex.uz/docs/4674902. 3. O'zbekiston Respublikasi «Nodavlat notijorat tashkilotlari to'g'risida»gi Qonuni, 1999 yil 14-aprel, 763-I-son. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Axborotnomasi, 1999 y., 5-son, 115-modda. https://lex.uz/docs/11360. 4. O'zbekiston Respublikasi "Mas'uliyati cheklangan hamda qo'shimcha mas'uliyatli jamiyatlar to'g'risidagi qonuni". 2001 y 6 dekabr. Keyingi o'zgartirishlar bilan. https://www.lex.uz/acts/22525

	5. O'zbekiston Respublikasi «Aksiyadorlik jamiyatlari va aksiyadorlarning huquqlarini himoya qilish to'g'risida»gi Qonuni. 2014 yil 10 aprel. https://lex.uz/docs/2382409 6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida»gi Farmoni. 2017 yil 07 fevral. PF-4947. https://nrm.uz/contentf?doc=575214_2017_yil. 7. O'zbekiston Pespublikasi Prezidentining «O'zbekiston Respublikasida auditorlik faoliyatini rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi Qarori. 2018 yil 19 sentyabr. PQ-3946-son. 8. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o'tish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida» Qarori. 2020 yil 24 fevral. PQ-4611-son. 9. International Financial Reporting Standards. www.ifrs.org/issued-srandards/list of-standards/ 2018. 10.Международные стандарты финансовой отчётности. http://www.ifrs.org.ua/mezhdunarodny-e-standarty-finansovoj-otchyotnosti/ 11. IFRS and US GAAP: Similarities and differences. 2015. www.pwc.com 12. Tashnazarov S.N. Moliyaviy hisobotning nazariy va metodologik asoslarini takomillashtirish. Monografiya. - Publisher SIA OmniScriptum Publishing. GlobeEdit Publishing house. 2018. 280 p. ISBN-13:978-613-8-24050-1 **Axborot manbaalari (Internet saytlari)** 1. www.gov.uz (O'zbekiston Respublikasi xukumat portali) 2. www.mf.uz (O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi) 3. www.ziyonet.uz (Axborot ta'lim tarmog'i) 4. www.lex.uz (O'zbekistan Respublikasi qonun xujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi) 5. www.stat.uz (O'zbekistan Respublikasi Statistika Qo'mitasi) 6. www.soliq.uz (O'zbekistan Respublikasi Soliq Qo'mitasi) 7. www.accountingtools.com (Buxgalterlar uchun qo'llanmalar sayti) 8.www.ifrs.org (Moliyaviy hisobotning xalkaro standartlari fondi sayti)
9	Fan dasturi Samarqand iqtisodiyot va servis instituti O`quv uslubiy kengashining 2023-yil 30 avgustdagi -sonli yig`ilish bayoni bilan tasdiqlangan. (№ FD-sot-6/1)
10	**Fan/modul uchun ma'sullar:** **Tashnazarov Samiddin Nizamovich** – SamISI, "Buxgalteriya hisobi va audit" kafedrasi mudiri, professor, i.f.d. Boronov Bobur Farxadovich- SamISI, "Buxgalteriya hisobi va audit" kafedrasi dosenti, Ds. **Pashaxodjayeva Dildora Djabbarxonovna-** SamISI, "Buxgalteriya hisobi va audit" kafedrasi dosenti, Phd.

11	**Taqrizchilar:** **Z.X.Abdullayev** - Toshkent Davlat Iqtisodiyot Universiteti Samarqand filiali ilmiy ishlar va innovasiyalar bo'yicha direktor o'rinbosari, PhD **S.Isanov** - "Mini Max Finance" MChJ buxgalterlik tashkiloti bosh hisobchisi